

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง มะพร้าวที่ทำคา ของโรงเรียน
เทพสุวรรณชาฎวิทยา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี
ส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 ประเภทของหลักสูตร
  - 1.3 ระดับของหลักสูตร
2. หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น
  - 2.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
  - 2.2 ความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น
  - 2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
  - 3.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
  - 3.2 หลักการของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
  - 3.3 ขั้นตอนในการดำเนินงานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
4. สารการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
  - 4.1 สารการเรียนรู้คณิตศาสตร์
  - 4.2 สารการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
  - 4.3 สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
  - 4.4 สารการเรียนรู้การงานอาชีพ
5. บริบทตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

การจัดการเรียนการสอนสิ่งที่จะต้องมีเพื่อเป็นแนวทางทำให้การศึกษาเป็นไปตามเป้าหมาย องค์ประกอบที่สำคัญขออบการศึกษาก็คือหลักสูตร ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ปฎิญา สังขันธ์ (2560 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายความว่า มวลประสบการณ์ ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดรายวิชา หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นโดยใช้สื่อหรือกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่สังคมตั้งไว้ ซึ่งทำให้นักเรียนมีความรู้ และลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่คาดหวังไว้

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554 : 10) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน

หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระนั้นหมายถึงวิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนในชั้นและระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หลักสูตรเตรียมแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ หลักสูตรธุรกิจ หลักสูตรตัดเสื้อ และหลักสูตรการเลี้ยงสุกร เป็นต้น

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร

กลุ่มหนึ่งจัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วย จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถมีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันมีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแนวคิดนี้ฉนั้นหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารเป็นรูปเล่มซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภทคือ เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียน

แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนนี้ เป็นการมองหลักสูตรในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้แก่ผู้เรียนโดยโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด กิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญและจะนำไปสู่ประสบการณ์ทางด้านความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะต่าง ๆ อันแสดงถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่ควรจัดให้แก่ผู้เรียนจะต้องปรากฏอยู่ในหลักสูตรอย่างชัดเจน

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังกับนักเรียน

แนวคิดของหลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนนี้ จะเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด แผนสำหรับจัดโอกาสทางการศึกษาจะแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล แผนนี้สร้างขึ้นตามประเภทสถานการณ์ หรือกลุ่มบุคคลในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรก่อนวัยเรียน หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรอุดมศึกษา หรืออาจหมายถึงกลุ่มของแผนย่อยต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์

แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นประสบการณ์ของผู้เรียนนั้น หมายถึงประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน รวมถึงเนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนด้วย แนวคิดนี้เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการหนึ่ง การไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของหลักสูตรในความหมายแคบที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน ประการที่สอง การสอนของครูที่ยึดหนังสือเรียนและเนื้อหาสาระมากเกินไปทำให้การสอนจืดชืดไม่มีชีวิตชีวา โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดได้กระทำ ได้แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเอง การจัดหลักสูตรจึงควรพิจารณาถึงประสบการณ์ทุกด้านที่พึงมีของผู้เรียน

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางนั้น เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหวังให้เด็กได้รับ กล่าวคือ ผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัวผู้เรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตรในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล จำต้องศึกษาและวางแผนให้สอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย

7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนนั้น เป็นการมองหลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า โดยรวมเอาแผนย่อย ๆ ที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วย แผนงานนั้นมีได้เกิดขึ้นอย่างล่อย ๆ แต่จะมีการวางแผนสำหรับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น แผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียนโดยโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน

นพเก้า ฌ พัทลุง (2554 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “หลักสูตร” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาละตินคำว่า “Currere” ซึ่งหมายถึง “Racecourse”

หรือ “ลู่วิ่ง” เมื่อนำมาในทางการศึกษาอาจกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ และทำให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด อาจเป็นได้ทั้งเอกสารหรือมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนหรือทั้งสองอย่างประกอบกัน

ปาร์คเก้ และแสตนฟอร์ด (Parkay and Stanford, 1998 อ้างถึงในพเก้า ฦ พัทลุง , 2550 : 3) ได้สรุปคำจำกัดความของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. กระบวนวิชาที่เรียนรู้
2. ข้อมูลหรือความรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้
3. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
4. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
5. มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน (non – school)
6. ประสบการณ์ทั้งที่ได้วางแผนไว้และไม่ได้วางแผน ที่ส่งเสริม (บางครั้งก็ไม่ส่งเสริม) ความก้าวหน้าของผู้เรียน

ชวลิต ชูกำแหง (2551 : 15) หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมีทั้งส่วนที่เป็นเอกสารหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา

ประสาธ เนื่องเฉลิม (2556 อ้างถึงใน ปฏิญญา สังขพันธ์ 2560 : 10) ได้อธิบายว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการจัดการศึกษาในส่วนที่ว่าด้วยการวางแผนและการเสนอแนะแนวทางเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม หากขาดหลักสูตรก็เปรียบเสมือนขาดเข็มทิศในการนำพาผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทาง ดังนั้น การให้การศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน จำเป็นจะต้องให้มีการกำหนดหลักสูตรขึ้น

จากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึงแผนการจัดการศึกษาที่กำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวทางการดำเนินการ รวมถึงกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความเจริญงอกงามและเกิดการเรียนรู้ในแนวทางที่ต้องการ ซึ่งหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และสามารถวัดประเมินผลการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นได้

ประเภทของหลักสูตร

หลักสูตรอาจจำแนกได้หลายประเภท โดยอาศัยเกณฑ์ที่แตกต่างกัน นักวิชาการหลายคนได้จำแนกประเภทของหลักสูตรไว้ดังนี้

ดุซงกี สัตถวารักษ์ (2537 อ้างถึงในนพเก้า ณ พัทลุง 2550 : 7) ได้จำแนกประเภทของหลักสูตร โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้

1. กลุ่มที่จำแนกตามหมวดหมู่เนื้อหาสาระ กลุ่มนี้แยกหลักสูตรออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1.1 หลักสูตรรายวิชา ซึ่งจัดประสบการณ์ส่วนใหญ่เรียงลำดับความยากง่าย เป็นรายวิชาย่อย ๆ แยกต่างหากจากกัน

1.2 หลักสูตรสัมพันธ์วิชา ซึ่งจัดประสบการณ์เป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยจัดรายวิชาย่อยที่มีความสัมพันธ์กันเข้าไว้ด้วยกัน แต่ยังคงความเป็นรายวิชาย่อยอยู่

1.3 หลักสูตรหมวดวิชา ซึ่งคล้ายกับหลักสูตรสัมพันธ์วิชา แต่จัดรายวิชาที่คิดว่าเป็นจำพวกเดียวกันเข้าไว้ด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น

1.4 หลักสูตรแกน ซึ่งจะยกสาระจำนวนหนึ่งในหลักสูตรนั้นขึ้นเป็นแกนใน ขณะที่สาระอื่นเป็นส่วนประกอบ

1.5 หลักสูตรบูรณาการ ซึ่งรวมประสบการณ์ทุกสาระวิชามาสัมพันธ์กันจนไม่ปรากฏเด่นชัดว่าเป็นวิชาใด จัดเป็นประสบการณ์ต่อเนื่อง หลักสูตรเช่นนี้ อาจอาศัยประเด็นหรือปัญหาบางอย่างเป็นแกน แล้วหลอมทุกสาระวิชาที่เกี่ยวข้องเข้าไว้ด้วยกัน การจัดหมวดหมู่เนื้อหาสาระในหลักสูตรเช่นนี้ คล้ายคลึงตามมวลความรู้ที่มนุษย์มีอยู่ ในช่วงที่มวลความรู้น้อย การจัดประสบการณ์เป็นรายวิชาย่อย ๆ ช่วยให้มนุษย์ได้เรียนรู้้อย่างละเอียด ครั้นวิชาต่าง ๆ สะสมมวลความรู้และแยกวิชาออกไปมาก ซึ่งเท่ากับแยกมวลความรู้ในชีวิตมนุษย์ให้ลึกลงไปในแต่ละส่วนเสียวดังนั้น ในระยะเวลาอันจำกัดของหลักสูตรหนึ่ง ๆ จึงต้องหลอมวิชาย่อย ๆ ให้เป็นกลุ่ม เป็นหมวด เป็นหน่วย ทั้งนี้เพื่อสำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร คือ มนุษย์ได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตทุกส่วน

2. กลุ่มที่จำแนกตามบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนการสอนแทนที่จะพิจารณาการจัดเนื้อหาสาระ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 หลักสูตรที่เน้นสาระวิชา ซึ่งเน้นบทบาทของผู้สอนในการถ่ายทอดสาระวิชา อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อที่แฝงอยู่ในการจัดหลักสูตรประเภทนี้คือ หากการสอนมีประสิทธิภาพผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้

2.2 หลักสูตรที่เน้นผู้เรียน ซึ่งเน้นบทบาทของผู้เรียนในการเรียน อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อที่แฝงอยู่ในการจัดหลักสูตรประเภทนี้คือ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเรียนอย่างมีส่วนร่วม ลงมือทำเอง เข้าหลัก Learning by Doing

3. กลุ่มที่จำแนกตามแกนประสบการณ์ที่ยึด แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 หลักสูตรที่เน้นกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรประเภทนี้เป็นหลักสูตรบูรณาการสาระโดยยึดสภาพการณ์ที่ผู้เรียนเผชิญอยู่ สภาพการณ์ที่ว่านี้ ได้แก่ การดำรงชีวิตโดยส่วนตัว การดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมที่ว่านี้แยกเป็น ส่วนที่เป็นสังคมและส่วนที่ไม่เป็นสังคม

3.2 หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์ หลักสูตรประเภทนี้เป็นหลักสูตรบูรณาการสาระ เช่นเดียวกับหลักสูตรที่เน้นกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิต แต่เน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม และมีประสบการณ์ด้วยตนเอง

3.3 หลักสูตรเอกัตภาพ หลักสูตรประเภทนี้ก็เป็นหลักสูตรบูรณาการสาระอีกประเภทหนึ่ง แต่เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับการเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเป็นอิสระจากคนอื่น หลักสูตรประเภทนี้ผู้สอนจะเป็นผู้จัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนตามลำพัง หรือร่วมกันจัดกับผู้เรียนก็ได้

ชวลิต ชุกก่าแพง (2551 : 22) ได้สรุปรูปแบบหรือประเภทของหลักสูตรที่สำคัญไว้ 10 รูปแบบ ด้วยกัน ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา

เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด มีอิทธิพลมาจากปรัชญา “สารนิยม” และปรัชญา “สัจวิทยานิยม” จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็คือ เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจโลกรอบ ๆ ตัวผู้เรียน หลักสูตรรายวิชามีลักษณะดังนี้

1.1 เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาจะแยกจากกันโดยเด็ดขาดและในการสอนก็สอนแยกกันตามรายวิชานั้น ๆ ที่สัมพันธ์กัน

1.2 แต่ละวิชาจะมีลำดับ มีหลักเหตุผล มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระ และวิธีการค้นคว้าของตนเอง มีขอบเขตที่ตายตัวของความรู้ในวิชานั้น ไม่มีการแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิชาอื่น ๆ

1.3 ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ขึ้นกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

1.4 การเลือกเนื้อหาวิชาและจัดเนื้อหาเพื่อสอน ยึดคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของเรื่อง ที่สอนนั้น โดยคาดว่านักเรียนจะสามารถนำเอามาใช้ได้เมื่อต้องการ

แม้ว่าหลักสูตรรายวิชาจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักและวิจารณ์มานานแล้ว แต่ก็ยังสามารถยืนยงอยู่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบหลายประการประกอบกัน ได้แก่

1. เป็นรูปแบบหลักสูตรที่คุ้นเคยกันมากที่สุด จึงมักได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. โดยทั่วไปจะเป็นที่ยอมรับของครู ผู้ปกครองและนักเรียน

3. ในการรับคนเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะส่งเสริมหลักสูตรที่เน้นรายวิชา

4. สถาบันผลิตครูมักผลิตครูตามหลักสูตรรายวิชา เช่น การผลิตครูในวิชาเอกภาษาไทย ภูมิศาสตร์ เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ เป็นต้น จึงเป็นการสนับสนุนหลักสูตรแบบนี้โดยปริยาย

5. สมาคมวิชาชีพครู มีแนวโน้มสนับสนุนหลักสูตรแบบนี้ ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวของบุคคลที่สอนในวิชาเฉพาะต่าง ๆ ในกลุ่มของตน เช่น สมาคมครูสอนคณิตศาสตร์ สมาคมครูสอนภูมิศาสตร์ ฯลฯ การจัดหลักสูตรแบบนี้ทำได้ง่ายและประเมิณผลได้ง่าย

2. หลักสูตรสหสัมพันธ์

เป็นหลักสูตรที่พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมาผนวกเข้าไว้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป โดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม (ยังไม่ได้ผสมผสานหรือบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน) เช่น การจัดเนื้อหาเน้นให้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์บางอย่างในประวัติศาสตร์ไทยกับวรรณคดีในยุคนั้น ทั้งนี้ จะไม่ทำลายเอกลักษณ์ของวิชาทั้งสอง แต่จะแสดงให้เห็นว่าแต่ละวิชาเสริมกันอย่างไร มีลักษณะดังนี้

2.1 จัดให้มีการสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่ไม่ซับซ้อน

2.2 เนื้อหาซ้ำซ้อนกันร่วมกันวางแผนการสอนร่วมกัน

2.3 สัมพันธ์ใน 3 หัวข้อ ได้แก่ สัมพันธ์ข้อเท็จจริง สัมพันธ์ในหลักเกณฑ์ และ

สัมพันธ์ตามหลักปฏิบัติสังคม

3. หลักสูตรผสมผสาน

เป็นการจัดหลักสูตรที่พยายามลดการเน้นรายวิชาอีกทางหนึ่ง โดยการสร้างวิชาจากเนื้อหาที่เคยสอนแยกกัน นั่นคือรวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปเป็นวิชาเดียว แต่ก็ยังคงรักษาเนื้อหาวิชาเดิมมากกว่าว่าสิ่งที่มักใช้อธิบาย หลักสูตรแบบนี้ก็คือ “การสอนรายวิชาเหมือนกับเป็นวิชาเดียว” ในระดับมัธยมศึกษาจะพบความพยายามในการจัดหลักสูตรแบบนี้ในวิชาวิทยาศาสตร์ และในวิชาสังคมศึกษา เช่น การรวมวิชาสัตวศาสตร์ และวิชาพฤกษศาสตร์ เข้าเป็นวิชาชีววิทยา หรือการรวมวิชาการปกครอง สังคมวิทยา และวิชาอื่น ๆ จากทางสังคมศาสตร์ เข้าเป็นวิชา “ประชาธิปไตยของไทย” เป็นต้น

4. หลักสูตรหมวดวิชาแบบกว้าง

หลักสูตรนี้มีแนวคิดที่ว่าวิชาแต่ละวิชามีคุณค่าต่อกัน ส่งเสริมกัน เป็นรูปแบบหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสาน เป็นการนำเอาเนื้อหาวิชาจากหลาย ๆ วิชา

มาจัดเป็นวิชาทั่วไปกว้าง ๆ ความแตกต่างที่สำคัญของหลักสูตรแบบนี้กับแบบสหสัมพันธ์ และแบบผสมผสาน ก็คือ แนวความคิดในหลักสูตรพยายามที่จะให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ และให้เห็นถึงวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นสัมพันธ์กับความเข้าใจในทัศนคติที่กว้าง ๆ ได้แก่ มนุษย์กับสังคม การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรแบบนี้ ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา ภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป

5. หลักสูตรวิชาวิชาแกน

หลักสูตรแกน เป็นหลักสูตรที่ประสานสัมพันธ์เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนโดยมีวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น ๆ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำหน้าที่ประชากรที่มีประสิทธิภาพในระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาจะมาจากปัญหาทางสังคม และส่วนหนึ่งที่พิจารณาเห็นว่าเป็นขั้นที่สำคัญของการศึกษาทั่วไป โดยทั่วไปแล้ว หลักสูตรแบบนี้จะประกอบด้วย การรวมวิชาสังคมศึกษากับภาษาศาสตร์เข้าด้วยกัน สอนโดยหลักสูตรเดียว แต่ละวันใช้เวลาตั้งแต่ 2 คาบขึ้นไป เช่น ชีวิตการเมือง ปัญหาประชากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มศาสนาต่าง ๆ ในอเมริกา เป็นต้น

6. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาทางสังคม

หลักสูตรแบบนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีที่ยึดถือซึ่งมี 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่ 1 มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรตรงกับการดำรงชีวิตในสังคมจริง การสร้างหลักสูตรจึงยึดรากฐานของหน้าที่ทางสังคม หรือการดำรงชีวิตในสังคม หรือสถานการณ์ในชีวิตจริง ฝ่ายที่ 2 เชื่อว่าหลักสูตรควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตในสังคมในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดของโรงเรียน ชุมชน ฝ่ายที่ 3 เชื่อว่าเป้าประสงค์ที่สำคัญของหลักสูตรคือการปรับปรุงสังคม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่อบรมนักเรียนโดยตรง ลักษณะที่ตรงกันของทฤษฎี 3 ฝ่ายที่กล่าวมา ได้แก่ การเน้นกิจกรรม หรือปัญหาทางสังคมมากกว่าการเน้นวิชาหรืออย่างอื่น หลักสูตรวิชาแกนที่เน้นสังคมอย่างเด่นชัดจัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของหลักสูตรแบบนี้

7. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล

หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นหลักสูตรที่กำหนดไว้ สร้างขึ้นตามความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของประชากรที่จะเรียนตามหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความยืดหยุ่นสูง โดยจัดเตรียมให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเฉพาะราย และมีทางเลือกหลาย ๆ ทางสำหรับผู้เรียน ผู้เรียนได้รับคำปรึกษา และได้รับการสอนเป็นรายบุคคลตามจุดที่เหมาะสมในหลักสูตรและกระบวนการสอนนั้น

8. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม

หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เป็นหลักสูตรที่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ผ่านมา ด้วยการรวบรวมความรู้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยยึดกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมเป็นหลัก

เป็นหลักสูตรที่ถูกคาดหวังว่ามีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้เรียน การจัดหลักสูตรแบบนี้ได้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของเด็กเป็นหลัก เพื่อผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่ หลักสูตรจัดหลักสูตรประเภทนี้ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดของ “จอห์น ดิวอี้” กับ “ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม” และ “ปรัชญาการศึกษาสาขาปฏิรูปนิยม”

9. หลักสูตรบูรณาการ

หลักสูตรบูรณาการ เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกมาจากหลายสาขาวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์ เป็นการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สัมพันธ์และต่อเนื่องอันมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ซึ่งรูปแบบของการบูรณาการ มีดังนี้

9.1 บูรณาการภายในหมวดวิชา การบูรณาการทำได้โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ เข้ามาอยู่ภายใต้จุดประสงค์เดียวกัน เช่น หัวข้อชีวิตและการต่อสู้ของชนชาติไทย จะมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ หรือหัวข้อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา อาจผสมผสานวิชาวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ดนตรี ศิลปะ วิชาที่นำมาผสมผสานกัน ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้หมวดวิชาเดียวกัน การผสมผสานแบบนี้ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของวิชาต่าง ๆ ก็หมดไป เกิดการบูรณาการที่แท้จริง เพราะนอกจากจะเป็นการผสมผสานในเนื้อหาวิชาแล้ว ยังเป็นการผสมผสานกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

9.2 บูรณาการภายในหัวข้อหรือโครงการ คือ การนำเอาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของวิชาหรือหมวดวิชาตั้งแต่ 2 วิชา หรือ 2 หมวดวิชาขึ้นไป มาผสมผสานกันในลักษณะที่เป็นหัวข้อ หรือโครงการซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียน และในแต่ละหัวข้อจะมีการแบ่งเป็นหน่วยการเรียน

9.3 บูรณาการโดยการผสมผสานปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคม เป็นการผสมผสานเหมือนรูปแบบภายในหมวดวิชา และการผสมผสานภายในหัวข้อหรือโครงการ จะเน้นการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนตัว ปัญหาชุมชน ปัญหาสังคม เช่น การตกต่ำของค่าเงินบาท การว่างงาน และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ในการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้เรียนจะต้องศึกษาจากวิทยากรต่าง ๆ หลายสาขา รวมทั้งต้องมีทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหา สิ่งที่ปรากฏชัดในการเรียนรู้ คือ ไม่มีการกำหนดขอบเขตของวิชา หรือแบ่งเนื้อหาวิชาที่จะเรียนไว้แต่ต้น การกำหนดว่าจะนำเนื้อหาอะไรมาจากวิชาใดมาแก้ปัญหา เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน นับเป็นการส่งเสริมเสรีภาพทางวิชาการอย่างหนึ่ง

10. หลักสูตรอิงมาตรฐาน

หลักสูตรอิงมาตรฐาน คือ หลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย หรือเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถบรรลุมาตรฐานที่กำหนด

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540 อ้างถึงในชูชัย มินุช 2555 : 36 – 40) ได้กล่าวถึงประเภทของหลักสูตรไว้ แบ่งออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรแบบรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นหลักสูตรดั้งเดิม ที่เรียกชื่อเช่นนี้ เนื่องจากโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยสิ่งที่จะต้องการสอนเป็นรายวิชา ซึ่งแต่ละวิชาไม่จำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกัน ทั้งในด้านการสอนและเนื้อหา ความรู้ของแต่ละวิชา ถูกจัดไว้เพื่อการถ่ายทอดอย่างมีระบบระเบียบ การสอนยึดเอาการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและวิชาความรู้วิชาต่าง ๆ เป็นหลัก จึงทำให้การสอนดำเนินไปตามลำดับเนื้อหาของวิชาที่จัดไว้ (Logical Sequence) ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างและความสนใจของผู้เรียน การสอนแบบนี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเฉื่อยชา (Passive Learning) เพราะเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งยึดตำราเรียนและแบบเรียนเป็นสำคัญ

2. หลักสูตรแบบสัมพันธ์ภาพวิชา (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีพื้นฐานมาจากหลักสูตรแบบรายวิชา เนื่องจากเมื่อนำหลักสูตรแบบรายวิชาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละวิชาแบ่งแยกกันมากขึ้น ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้น้อยเพื่อแก้ปัญหาที่จึงนำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงและมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจัดเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนสะดวกยิ่งขึ้น

3. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad Fields Curriculum) การจัดหลักสูตรแบบนี้มีพัฒนาการมาจากหลักสูตรแบบรายวิชา โดยพยายามรวมวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันให้อยู่ในหมู่หรือในกลุ่มเดียวกันมุ่งผสมผสานความรู้ (Integration of Knowledge) ลดความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวิชาลง โดยจัดไว้เป็นหมวดวิชากว้าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนรอบรู้ การเรียนการสอนก็เน้นด้านวิชาการเช่นเดียวกับหลักสูตรแบบรายวิชาแต่มีขอบเขตกว้างกว่า

4. หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ (Activities and Experience Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรกิจกรรม (Activities Curriculum) และหลักสูตรโครงการ (Project Curriculum) ลักษณะเฉพาะของหลักสูตรนี้คือ 1) ความสนใจของผู้เรียนเป็นรากฐานของเนื้อหาและเค้าโครงหลักสูตร 2) วิชาสามัญที่ทุกคนต้องเรียน ก็คือ วิชาที่ได้จากการเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งในการจัดโปรแกรมวิชาสามัญนั้นต้องอาศัยความรู้ เรื่องพัฒนาการของเด็กมาประกอบ 3) กิจกรรมการเรียนการสอนมีการสร้างไว้สำหรับการเริ่มต้น และการสร้างอย่างต่อเนื่องต่อไป

5. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Curriculum) การจัดหลักสูตรแบบนี้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ เพราะได้มีการเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริง และสภาพสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่ เนื้อหาวิชาของหลักสูตรแบบนี้ยึดหลัก 9 ประการ ในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ประกอบด้วย 1) การคุ้มครองป้องกันชีวิตและสุขภาพอนามัย 2) การประกอบอาชีพ 3) การดำเนินชีวิตในครอบครัว 4) การยึดมั่นในศาสนา 5) ความซาบซึ้งในศิลปะ ดนตรี และการศึกษา 6) การแสวงหาความรู้โดยการศึกษาค้นคว้า 7) การให้ความร่วมมือกับรัฐในฐานะพลเมืองดี 8) การนันทนาการ และ 9) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะแบบนี้เป็นความพยายามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ผ่านมาล้วนเป็นหลักสูตรที่มีการปรับปรุงโดยเน้นประสบการณ์และกิจกรรมทางสังคมเป็นเนื้อหาวิชา ซึ่งมียุทธศาสตร์ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล 2) พัฒนาการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น และ 3) พัฒนาความสามารถของบุคคล

6. หลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่บังคับให้ทุกคนต้องเรียน โดยมีความมุ่งหมายที่จะจัดประสบการณ์ที่มีความสำคัญต่อสังคมให้แก่ผู้เรียนได้เรียนทุกคนโดยเน้นในเรื่องค่านิยมของสังคมและปัญหาของสังคม

7. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยผู้จัดทำหลักสูตรได้ทำการศึกษา คัดเลือก เลือกรสร ตัดตอนมาจากหลาย ๆ สาขาวิชา มาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ การจัดเนื้อหาผสมผสานและบูรณาการเข้าด้วยกันเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และมวลประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต และต่อการพัฒนาการของผู้เรียน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เข้าด้วยกันนี้ มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนและสภาพปัญหาของสังคมเป็นประการสำคัญ ไม่ได้มุ่งเน้นที่เนื้อหาวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อที่จะแก้ปัญหาในข้อที่ผู้เรียนมักจะได้รับความรู้และประสบการณ์จากแต่ละสาขาเป็นส่วน ๆ เป็นตอน ๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกันและกัน

นิภา เพชรสม (2542 อ้างถึงในมัทนีญา บัวชื่น 2553 : 23 – 24) กล่าวถึงการจัดหลักสูตรว่าสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจเป็นการจัดในลักษณะที่เน้นวิชาการ หรือเน้นตัวผู้เรียน หรือเน้นการพัฒนาสังคมก็ได้ ได้แก่

1. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นในด้านวิชาการ เป็นหลักสูตรที่ยึดวิชาต่าง ๆ เป็นหลักในการจัด กล่าวคือ เป็นหลักสูตรที่เลือกเนื้อหาวิชามาจากองค์ความรู้มาจัดอย่างเป็นระเบียบ เป็นขั้นตอน เพื่อใช้ในห้องเรียน หลักสูตรแบบนี้จึงมีลักษณะค่อนข้างตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจ

และความสามารถเฉพาะตัวของผู้เรียน รูปแบบหลักสูตรที่เน้นด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ และหลักสูตรวิชาแกน เป็นต้น

2. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นในด้านผู้เรียน หลักสูตรแบบนี้เน้นความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก โดยพยายามปรับเนื้อหาของวิชาที่จะเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ได้แก่ หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum)

3. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นด้านสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) การจัดหลักสูตรแบบนี้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักเพื่อผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่

จากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประเภทของหลักสูตร สามารถสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นประเภทของหลักสูตร ได้ดังตาราง 2.1

ตารางที่ 2.1 ตารางการสังเคราะห์ประเภทของหลักสูตร

ที่	ประเภทของหลักสูตร	คู่มือ สัปดาห์	ชีวิต ซู่แก่ง	อนุศักดิ์ สมิตสันต์	นิภา เพชรสม	ความถี่	ร้อยละ
1.	หลักสูตรรายวิชา	✓	✓	✓	✓	4	100.00
2.	หลักสูตรสัมพันธ์วิชา	✓	-	✓	✓	3	75.00
3.	หลักสูตรหมวดวิชา	✓	✓	✓	-	3	75.00
4.	หลักสูตรวิชาแกน	✓	✓	✓	✓	4	100.00
5.	หลักสูตรบูรณาการ	✓	✓	✓	-	3	75.00
6.	หลักสูตรที่เน้นสาระวิชา	✓	-	-	-	1	25.00
7.	หลักสูตรที่เน้นผู้เรียน	✓	✓	-	-	2	50.00
8.	หลักสูตรที่เน้นกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิต	✓	✓	✓	✓	4	100.00
9.	หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์	✓	✓	✓	✓	4	100.00
10.	หลักสูตรเอกภาพ	✓	-	-	-	1	25.00
11.	หลักสูตรสหสัมพันธ์	-	✓	-	✓	2	50.00
12.	หลักสูตรผสมผสาน	-	✓	-	-	1	25.00
13.	หลักสูตรอิงมาตรฐาน	-	✓	-	-	1	25.00

จากการสังเคราะห์ประเภทของหลักสูตร ในตารางที่ 2.1 ผู้วิจัยได้เลือกประเภทของหลักสูตรที่มีความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป จำแนกประเภทของหลักสูตรได้ทั้งหมด 9 ประเภท ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาสาระด้านวิชาการ ได้แก่ 1) หลักสูตรรายวิชา 2) หลักสูตรสัมพันธวิทยา 3) หลักสูตรหมวดวิชา 4) หลักสูตรวิชาแกน และ 5) หลักสูตรสหสัมพันธ์ 2. กลุ่มหลักสูตรที่เน้นผู้เรียน ได้แก่ 1) หลักสูตรบูรณาการ 2) หลักสูตรที่เน้นผู้เรียน และ 3. หลักสูตรที่เน้นด้านประสบการณ์และสังคม ได้แก่ 1) หลักสูตรที่เน้นกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิต และ 2) หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์

ระดับของหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งระดับของหลักสูตรไว้ดังนี้

ชวลิต ชูกำแหง (2551 : 30) หลักสูตรมีหลายระดับซึ่งสามารถแบ่งตามระดับของหลักสูตรได้ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่เขียนไว้กว้างๆ และบรรจุสาราที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์จริง ตัวอย่างหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรอบรมต่าง ๆ ของชุมชนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐเพื่อส่งเสริมความสามารถของคนในชุมชน และสอดคล้องกับลักษณะของท้องถิ่นนั้น เช่น หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน เป็นต้น

3. หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริง โดยนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งต้องนำมาทุกมาตรฐาน และสามารถเพิ่มสาระที่สถานศึกษามีความเห็นว่าสอดคล้องและจำเป็น

4. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญอันนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน จึงเป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง ลักษณะของหลักสูตรดังกล่าวจะปรากฏในรูปของการเขียนโครงการสอน แผนการสอน การปฏิบัติการสอนจริง รวมทั้งมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับในห้องเรียน

ปีน โทปเฟอร์ และอเลสซี (Beane, Toepfer, & Alessi 1986 อ้างถึงใน กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม, 2556 : 54 – 56) การพัฒนาหลักสูตรสามารถดำเนินการได้ในหลายระดับ ซึ่งผู้นำหลักสูตรไปใช้จะต้องถามคำถามและตอบคำถามในแต่ละระดับ ดังนี้

1. ระดับชาติ ผู้รับผิดชอบในระดับชาติจะระดมผู้เชี่ยวชาญจากทั่วประเทศมาร่วมกันวางแผนพัฒนาหลักสูตรโดยกำหนดกรอบแนวคิด ได้แก่ เป้าหมายกว้าง ๆ มาตรฐานทั่วไป

และเกณฑ์การจบหลักสูตร สร้างข้อสอบมาตรฐานหรือเครื่องมือวัดอื่น ๆ ตามวิชาที่กำหนดให้เรียน ให้บริการแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นแก่ท้องถิ่น และมีการประเมินกรอบแนวคิดในระดับชาติ

2. ระดับเขตการศึกษา ผู้มีหน้าที่ คือครู ผู้บริหารการศึกษาของแต่ละระดับการศึกษา ผู้ประสานงานหลักสูตรและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ร่วมกันพิจารณาลักษณะของผู้เรียนและกำหนดเป้าหมายกว้าง ๆ

3. ระดับท้องถิ่น เป็นการประสานงานร่วมกันของสถานศึกษาในท้องถิ่นซึ่งการจัดระบบแบบกว้าง กล่าวคือ มีตัวแทนของผู้สอนในทุกระดับการศึกษา ผู้ประสานงาน ประชาชนทั่วไป มาร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของการเป็นพลเมืองในท้องถิ่น พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่น ชาติ และโลก มีการตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อประเมินและปรับปรุง มีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่การปฏิบัติ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพ มีการกำหนดเป้าหมายการศึกษาที่สัมพันธ์กับเป้าหมายระดับชาติ ข้อกำหนดและตารางเวลาของแต่ละชั้นปี สร้างเอกสารที่เป็นแกนสำคัญของแต่ละวิชา รวมทั้งแผนภูมิแสดงขอบข่ายและขั้นตอนของแต่ละหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร จัดหาสื่อการเรียนการสอน สร้างเครื่องมือวัดผลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรระดับท้องถิ่น จัดงบประมาณและแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับสถานศึกษา ตลอดจนให้การช่วยเหลือด้านอื่นๆ และมีการประเมิน

4. ระดับสถานศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนหลักสูตร คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในชุมชน มีหน้าที่กำหนดนโยบายและกฎต่างๆ กำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรที่มีคุณภาพบนพื้นฐานของวิสัยทัศน์ระดับท้องถิ่น กำหนดเป้าหมายการศึกษาและสาระเพิ่มเติมจากระดับท้องถิ่น กำหนดโปรแกรมการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดตารางเรียน กำหนดขอบข่ายของการบูรณาการหลักสูตร วางแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ ดำเนินการ นำหลักสูตรไปใช้และช่วยเหลือในการนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งการวางแผนเกี่ยวกับหลักสูตรซ่อนเร้นอันได้แก่ รูปแบบการปกครอง การจัดกลุ่มนักเรียน กระบวนการให้เกรด ความคาดหวังของครู ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า เด็กจะได้รับประสบการณ์ทั้งทางบวกและทางลบ เด็กจะเรียนรู้ทั้งในส่วนที่วางแผนและไม่ได้วางแผน สถานศึกษาจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนทั้งหมด เช่น การจัดการรับส่ง การจัดโรงอาหาร เป็นต้น

5. ระดับคณะครู ผู้รับผิดชอบ คือ กลุ่มครูที่สอนเนื้อหาเดียวกันในระดับเดียวกัน หรือครูที่มาจากหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ พลศึกษาและสุขศึกษา ศิลปะ ฯลฯ มาวางแผนร่วมกัน ซึ่งจะเป็นหลักสูตรบูรณาการแบบสหสัมพันธ์วิชา

6. ระดับห้องเรียนหรือครูแต่ละคน มักจะเป็นการวางแผนระยะสั้น หนึ่งสัปดาห์ หรือรายวัน ครูเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ แหล่งทรัพยากรกำหนดปฏิทิน

ตลอดทั้งปีมีการสร้างหน่วยการเรียนรู้ ปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ พัฒนาการเรียนรู้และมีการประเมินหลักสูตร จุดอ่อนคือ ครูมักจะลืมการวางแผนระยะยาว สำหรับการจัดทำแผน การสอนก็คือส่วนหนึ่งของการวางแผนหลักสูตรทั้งหมดของครู

7. การวางแผนร่วมกันในระดับห้องเรียน เป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างครูและกลุ่มนักเรียนก่อนการเรียนแต่ละหน่วย เช่น มีการวางแผนหัวข้อร่วมกันว่าจะเรียนอะไร เรียนอย่างไร วางแผนความเป็นไปได้ในการใช้สื่อ แหล่งทรัพยากร ใช้คำถามประเภทอะไร อย่างไร ถามใคร ที่ไหน และเมื่อไร

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557 : 8 – 10) หลักสูตรอาจจำแนกได้หลายระดับ (Level of Curriculum) ซึ่งมีดังนี้

1. หลักสูตรระดับอุดมการณ์ (Ideal Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่เป็นแนวคิดและข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ ของนักการศึกษา ซึ่งต้องการจะให้ผู้เรียนมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น นักศึกษาระดับชาติได้มรการสัมมนาเกี่ยวกับทักษะผู้เรียนศตวรรษที่ 21 แล้วได้เสนอแนะไว้เป็นแนวทางของหลักสูตรใหม่ในอนาคต

2. หลักสูตรระดับปกติ (formal Curriculum) เป็นหลักสูตรซึ่งถ่ายทอดแนวความคิดของนักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญต่างๆ มาเขียนเป็นเอกสารหลักสูตร หลักสูตรในระดับนี้จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะข้อจำกัดของเอกสารและวิธีถ่ายทอดด้วยภาษาเขียน จึงไม่สามารถจะถ่ายทอดแนวความคิดทั้งหมดของผู้เชี่ยวชาญไว้ในเอกสารหลักสูตรได้ เช่น จากการที่นักศึกษาระดับชาติได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทาง

3. หลักสูตรระดับการเรียนรู้ (Perceived Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมความเข้าใจของครูผู้ใช้หลักสูตร ถึงแม้จะเป็นหลักสูตรฉบับเดียวกัน ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนก็อาจจะเข้าใจไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เกิดจากพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ตลอดจนความสามารถในการตีความหมายในเอกสารหลักสูตรของผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนแตกต่างกันไป เช่น หลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียน ซึ่งคณะครูและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรได้พัฒนาเป็นหลักสูตรของตนเอง โดยใช้หลักสูตรระดับชาติมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

4. หลักสูตรระดับปฏิบัติการ (Operational Curriculum) เป็นหลักสูตรในระดับการนำไปใช้ในห้องเรียนคือครูมีความเข้าใจหลักสูตรอย่างดีแล้ว ก็ต้องนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่เนื่องจากในสภาพความเป็นจริงอาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรในระดับการรับรู้ทั่วไป เช่น หลักสูตรที่ครูได้แปลงจากหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติการสอนของตนเองในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ / รายวิชา ซึ่งจะประกอบไปด้วยเอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน

5. หลักสูตรระดับประสบการณ์ (Experiential Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากการเรียนการสอนในระดับปฏิบัติการ นักเรียนแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์จากหลักสูตรแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละคนและวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู

จากการศึกษาทั้งหมดข้างต้น พบว่าโดยสรุประดับของหลักสูตร แบ่งได้หลายระดับ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นการกำหนดเป้าหมายจากส่วนกลางเพื่อให้เป้าหมายของการศึกษาของทั้งประเทศมีแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน
2. หลักสูตรระดับสถานศึกษา สถานศึกษาทำการศึกษหลักสูตรจากระดับชาติ แล้วนำไปปรับให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยให้พิจารณาจากประโยชน์นักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ
3. หลักสูตรระดับห้องเรียน คือครูผู้สอนนำหลักสูตรไปปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยศึกษาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษา หลักสูตรของสถานศึกษา สารการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการเรียนรู้ของครู

หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายคนได้สรุปแนวความคิด เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

กาญจนา บุญส่งและนิภา เพชรสม (2556 อ้างถึงในปฏิญญา สังขนันท์ 2560 : 26) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียด เนื้อหาสาระที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง เศรษฐกิจ อาชีพและสังคม ตลอดจนทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น

ปฏิญญา สังขนันท์ (2560 : 26) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยให้มีความเหมาะสมกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชนได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ อาชีพ และเป็นตัวตนของท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในท้องถิ่นของตนเอง และบุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

ชูชัย มินุช (2555 : 46) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้ง โดยสามารถนำหลักสูตรแม่บทมาปรับเปลี่ยน ขยาย ให้มีความเหมาะสมโดยโรงเรียนและบุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

บงกชพร กรุดนาค (2555 : 20) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยสามารถนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับ เพิ่ม ขยาย ลด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็น สภาพความจริงของชุมชน สังคม ผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ

ณภัทร ศิลปศร (2553 : 19) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นให้แก่ผู้เรียน ที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

กล่าวโดยสรุปก็คือ ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์หรือหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา มีความเหมาะสมกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวภายในชุมชนของตนเอง รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ อาชีพและสังคม โดยในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น บุคลากรในโรงเรียนและบุคคลในชุมชน ต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความหมายหลายอย่าง ตามที่มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

มัทนีญา บัวชื่น (2553 : 64) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินงานในการปรับปรุง ขยาย หรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและความต้องการของท้องถิ่นโดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทเป็นหลัก

บงกชพร กรุดนาค (2555 : 21) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่าเป็นการนำเอาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางมาปรับหรือเพิ่มขยายในรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งในจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมกับท้องถิ่นที่ผู้เรียนอาศัยอยู่

นิคม ชมภูหลง (2544 อ้างถึงใน ณภัทร ศิลปศร 2553 : 19) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า การที่ท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดเนื้อหา พัฒนาสื่อการเรียนการสอน และจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

ปฏิญญา สังฆนันท (2560 : 27) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเป็นการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยยึดจุดมุ่งหมาย คือ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประสิทธิ์ ศรเดช (2544 อ้างถึงใน ชูชัย มินุช 2555 : 49) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ การปรับ การขยาย หรือการเพิ่มจากหลักสูตรแกนกลาง หรือแม้แต่การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินการในการปรับปรุง ขยาย หรือเพิ่มรายละเอียด เนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมกับท้องถิ่นที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ โดยให้มีความสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมถึงจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก และความผูกพันกับท้องถิ่นมากขึ้น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีขั้นตอนและกระบวนการในการพัฒนาหลายขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งมีนักวิชาการทางการศึกษาหลายคน ได้กล่าวไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ปรียา จันทรสิริเวช (2548 อ้างถึงใน ชูชัย มินุช 2555 : 52) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีคุณภาพนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำเป็นต้องศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทุกขั้นตอน ซึ่งมีกระบวนการโดยทั่วไปดังต่อไปนี้

1. การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแท้จริง ผู้สำรวจปัญหาของชุมชน คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและผู้เรียน

2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการ การวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชนเป็นกระบวนการในการนำข้อมูลจากการสำรวจมาจัดกลุ่มเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และกำหนดความต้องการจัดสภาพปัญหา เพื่อนำไปสู่การจัดผังหลักสูตรท้องถิ่นที่สนองต่อความต้องการของชุมชนหรือผู้เรียนอย่างแท้จริง

3. การจัดทำผังหลักสูตร ผังหลักสูตรหมายถึงกรอบความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย หัวข้อเรื่องหรือหัวข้อเนื้อหาหลัก และหัวข้อย่อยที่ปรับมาจากความ

ต้องการและวิเคราะห์ปัญหาจากการสำรวจชุมชน หลังจากที่กำหนดความต้องการแล้ว ให้นำหัวข้อความต้องการมาจัดทำผังหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางด้วยการสร้างกรอบหัวเรื่องย่อยจำเป็นจะต้องวิเคราะห์ และจัดลำดับจากเนื้อหาง่ายไปสู่เนื้อหาหายาก หรือจัดลำดับความแรงค่อนน้อยไปสู่ความแรงค่อนมาก การสร้างกรอบหัวเรื่องย่อยสามารถสร้างเพิ่มเติมได้เมื่อพบปัญหาเพิ่มเติมจากคำแนะนำหรือความต้องการของผู้เรียน

4. การเขียนแผนการสอน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง ที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้อะไร อยากทำอะไร และสามารถทำอะไรได้ แทนที่ผู้จัดกิจกรรมการศึกษา (ครู) คิดว่าตนเองชอบสอนอะไร ต้องการสอนอะไร และต้องการให้ผู้เรียนเป็นอะไร ดังนั้นครูจึงต้องร่วมกับผู้เรียนในการเขียนแผนการสอน

5. การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดวิธีของทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach) โดยใช้ความสำคัญของการเรียงลำดับกระบวนการหาความรู้ (Input) กระบวนการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ (Process) และกระบวนการแสดงผลของความรู้หรือสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิต (Output)

6. การประเมินผล เป็นการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยดูจากผลของการนำความรู้ไปปฏิบัติหรือขยายความรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ การให้คะแนนอาจให้คะแนนจากผลของงานซึ่งได้จากเพิ่มสะสมงานที่ผู้เรียนได้เก็บสะสมไว้ โดยผู้เรียนประเมินชิ้นงานของตนเอง และเลือกชิ้นงานที่ดีที่สุด พอใจที่สุดไว้เพื่อประเมินต่อไป

สำลี รักสุทธี (2544 อ้างถึงใน ฅนภัทร ศิลปคร 2553 :26) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการใช้หลักสูตรท้องถิ่นว่า ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ท้องถิ่น ปัญหาใกล้ตัว หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งอาจดำเนินการในระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัด และเขตการศึกษา ทั้งหมดอยู่ภายใต้ขั้นตอนเดียวกันดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ควรจะเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีความตั้งใจในการปฏิบัติ มีความสนใจ กระตือรือร้น และต้องการพัฒนาตนเองด้วย

2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท ต้องนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางมาทำการศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดของหลักสูตรต่าง ๆ ให้เข้าใจ เพื่อที่จะสร้างและพัฒนาหลักสูตรได้ตรงเป้าหมายและไม่ทำให้ขัดกับหลักสูตรแม่บท

3. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา ต้องศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของโรงเรียน ท้องถิ่น ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยอาจใช้วิธีการต่าง ๆ เช่นการวิจัย การสัมภาษณ์ การประชุม การสัมมนา และอื่น ๆ

4. กำหนดจุดมุ่งหมาย ควรกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดใดเป้าหมายใด

5. พิจารณาความเหมาะสม ควรดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางที่มีความสอดคล้องกับปัญหา กับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โรงเรียน ท้องถิ่น หากเห็นว่าส่วนใดยังไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ก็ดำเนินการสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่ตามต้องการ

6. กำหนดรูปแบบหรือวิธีการ ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการให้ชัดเจน ในการพัฒนาหรือสร้างหลักสูตรซึ่งอาจจะปรับ ทำใหม่ เพื่อเสริมหลักสูตรแม่บทก็ได้

7. จัดทำแผนการสอน สร้างแผนการสอนประกอบหลักสูตรเพื่อจะได้เป็นแนวในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

8. ทำคู่มือเพื่อที่จะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพ

9. จัดทำแบบฝึกหัดหรือแบบประเมิน ควรสร้างแบบฝึกหัดหรือแบบประเมินประกอบหลักสูตรด้วย

10. ทดลองและใช้หลักสูตรเพื่อหาข้อบกพร่องจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข

11. ประเมินผลการใช้เมื่อทดลองใช้แล้วจะต้องมีการประเมินด้วยว่ามีความเหมาะสม

12. ปรับปรุงแก้ไขถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาและสร้างหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542 อ้างถึงใน มัทนีญา บัวชื่น 2553 : 66) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยบุคลากรจำนวนมากในการปฏิบัติงาน ต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์ได้เสนอขั้นตอนไว้ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 3) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) การออกแบบหลักสูตร 5) การนำหลักสูตรไปใช้ 6) การประเมินหลักสูตร และ 7) การตัดสินใจตลอดหลักสูตร

ประชา สมศรี (2545 อ้างถึงในบงกชพร กรุดนาค 2555 : 23) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ว่ามีขั้นตอนดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงานควรที่จะเลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน

2. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการวิจัย การสัมภาษณ์ การประชุม และสัมมนาหรือวิธีการอื่นที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ ทำให้ทราบข้อมูลที่แท้จริง

3. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าควรจะมีวัตถุประสงค์อย่างไรบ้าง

4. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกับสภาพท้องถิ่น ดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลาง ที่เห็นว่าจะมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น แล้วจึงดำเนินการสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่ ดำเนินการเรื่องเนื้อหาสาระของหลักสูตรแกนกลาง จัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่

6. ดำเนินการใช้หลักสูตร สิ่งสำคัญมากในขั้นนี้คือการนิเทศและติดตามผล

7. การประเมินผลการใช้หลักสูตร จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมเพียงใด

8. ทำการแก้ไขปรับปรุง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการพัฒนาประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ คือ 1) จัดตั้งคณะทำงาน 2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท 3) การออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของท้องถิ่น 4) การจัดทำแผนและเอกสารประกอบหลักสูตร 5) ดำเนินการใช้หลักสูตร 6) การประเมินผลหลักสูตร และ 7) การปรับปรุงหลักสูตร

หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นักการศึกษาหลายคนได้สรุปแนวความคิด เกี่ยวกับความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ไวท์ (Whyte, 1991 อ้างถึงใน บงกชพร กรุดนาค 2555 : 33) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ผู้คนจำนวนหนึ่งในองค์กรหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกันกับนักวิจัย ผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้น การเสนอผลและอภิปรายผลการวิจัยเป็นการเริ่มต้นของผู้คนที่อยู่กับปัญหา (Problem People) ค้นหาปัญหาที่ตนเองมีอยู่ร่วมกับนักวิชาการ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้คนในองค์กรหรือชุมชนมิใช่ผู้ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำการที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีอำนาจร่วมกันในการวิจัย

ธีระวุฒิ เอกะกุล (2552 อ้างถึงใน ปฏิญญา สังขนันท์ 2560 : 37) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อแก้ไข ปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงาน และนำผลการปฏิบัติการ มาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขหรือพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่การวิจัยให้ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

มีทนีญา บัวชื่น (2553 : 108) ได้สรุปเกี่ยวกับ ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ไว้ว่า เป็นรูปแบบการวิจัยที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับนักวิจัยตลอดในขั้นตอนของกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจว่า ควรมีการริเริ่มศึกษาวิจัยในชุมชนนั้นหรือไม่ ประมวลเหตุการณ์ หลักสูตรและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาการวิจัย การเลือกกระบวนประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล วิเคราะห์และเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งถึงการลงมือปฏิบัติ ติดตามและประเมินผล

ณภัทร ศิลปคร (2553 : 35) ได้สรุปไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นรูปแบบของการวิจัย ที่ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ร่วมกันทำการวิจัย ตลอดกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานตั้งแต่การระบุปัญหา การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล

บุปผา ศิริรัศมี (2548 อ้างถึงใน ชูชัย มีนุช 2555 : 69) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยการกระทำร่วมกันระหว่างนักวิจัยและคนในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) หมายถึง รูปแบบของการวิจัยที่กระทำโดยผู้คนจำนวนหนึ่งในองค์กรหรือชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกันกับนักวิจัย เพื่อปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ซึ่งผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับนักวิจัยจะต้องร่วมกันดำเนินการทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยกระทำอย่างเป็นระบบ ยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย และมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และปฏิบัติการ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้

หลักการของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการในการทำวิจัยในลักษณะนี้หลายประการ ตามที่มิชนักวิชาการกล่าวไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล (2554 อ้างถึงใน ปฏิญญา สังขพันธ์ 2560 : 38) กล่าวถึงหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม 16 ประการคือ

1. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติในสังคมโดยการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในสังคม และเรียนรู้จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยการเน้นความสำคัญของการศึกษาชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้าน การประเมินปัญหาและ

ความต้องการของมนุษย์ เป็นการช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันว่าในชุมชนมีข้อบกพร่องหรือปัญหาที่ใดบ้าง ในเรื่องอะไรบ้าง และมีความต้องการที่จะแก้ไขหรือพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

2. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ซึ่งเกี่ยวกับความต่อเนื่องของการหมุนเวียนของการวางแผนการกระทำ คือ การดำเนินการตามแผนนั้นเอง การสังเกตอย่างเป็นระบบ การสะท้อนกลับและย้อนกลับไปทำการวางแผนอีก แล้วเริ่มรอบการหมุนเวียนอีกครั้ง

3. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นความร่วมมือ ความรับผิดชอบ สำหรับการกระทำผิดเกี่ยวกับการปรับปรุงด้วยความร่วมมือของกลุ่มและจะขยายวงกว้างออกไปจากที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างมากไปสู่การเกี่ยวข้องโดยตรงมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ จากผลกระทบเหล่านั้นจากการสนใจในการปฏิบัติ

4. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นการสร้างชุมชนแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองของประชาชนที่มีส่วนร่วม และที่ให้ความร่วมมือในกระบวนการวิจัยของการวางแผน ลงมือกระทำ การสังเกตและไตร่ตรองด้วยจุดมุ่งหมายของการสร้างชุมชนของประชาชนที่ให้คำมั่นที่จะบรรลุการหยั่งรู้หรือปัญญาญาณด้วยตนเอง เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม การกระทำ ผลที่ตามมา และการปลดปล่อยตนเองจากระบบสถาบันและความบีบคั้นส่วนตัว ที่ปิดกั้นพลังของการออกเสียงตามสิทธิของตนเองและอิสระที่จะเลือกค่านิยมของสังคม

5. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ที่ประชาชนผู้ปฏิบัติจะสามารถตอบสนอง และแสดงออกตามโอกาสที่เปิดกว้างให้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ปัญญาวิเคราะห์วิจารณ์ เพื่อสื่อสารถึงการกระทำ และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนั้นการปฏิบัติทางสังคม จึงเป็นสิ่งที่ได้รับรู้ และยอมรับการปฏิบัติดังกล่าว จึงเกี่ยวข้องกับความสนใจใคร่รู้ และต้องการมีความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม การกระทำ และสิ่งที่ตามมาในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ดังนั้น ทฤษฎีการวิจัยปฏิบัติจึงถูกพัฒนาขึ้นโดยอาจจะแสดงออกในตอนต้นในรูปแบบของเหตุผลสำหรับการปฏิบัติ เหตุผลที่เริ่มต้นเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องพินิจพิเคราะห์ผ่านกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องกับประชาชน ทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติของเขา

7. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมต้องการประชาชน ให้มีส่วนร่วมทางด้านการปฏิบัติ ด้านแนวความคิด และด้านการตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับสถาบัน ที่จะต้องทดสอบด้วยการรวบรวมหลักฐานที่น่าเชื่อถือเพื่อการพิสูจน์ให้เป็นประจักษ์ชัดเจน

8. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมซึ่งเกี่ยวข้องไม่เพียงแต่การรักษารายงานที่อธิบายว่ามีอะไรเกิดขึ้นในปัจจุบันมากที่สุดแต่ยังเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์กลุ่มผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับปฏิกริยาและความประทับใจเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังจะเกิดต่อไปภายหน้าอีกด้วย

9. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ประจักษ์เห็นชัด ในประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการเก็บรักษาบันทึกส่วนบุคคลของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมบันทึกความก้าวหน้าของตนเองและสะท้อนความคิดของตนเองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของกลุ่มที่ขนานกันไป

10. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางการเมืองเพราะว่าเกี่ยวกับประชาชนที่ทำการเปลี่ยนแปลงที่จะกระทบต่อตนเอง ด้วยเหตุผลที่บางครั้งจะเป็นการสร้างแรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทั้งในผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมและบุคคลอื่นๆ

11. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการวิเคราะห์อย่างพินิจพิจารณาในการสร้างสถานการณ์ของสถาบัน ในที่ซึ่งประชาชนทำงานอยู่ นักวิจัยอาจรู้สึกถึงการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างการเสนอวิธีปฏิบัติแบบใหม่ และการยอมรับการปฏิบัติการวิเคราะห์อย่างวิพากษ์วิจารณ์นี้ จะช่วยให้การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมีการกระทำที่เป็นการเมือง

12. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะเริ่มต้นอย่างเล็ก ๆ ด้วยการทำงานบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ที่ปัจเจกบุคคลสามารถบริหารจัดการและควบคุมได้ และทำงานกันต่อไปในรูปแบบที่ขยายการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจรวมถึงแนวความคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ของสถาบัน ที่อาจจะนำไปสู่ความคิดเพื่อการปฏิรูปและการปฏิบัติ ผู้เข้ามามีส่วนร่วมต้องสามารถนำเสนอหลักฐานว่าเขาจะต้องสามารถเชื่อมต่ออย่างไร ในหัวข้อที่สนใจที่จะยึดกลุ่มไว้ด้วยกัน และการจัดตั้ง การตกลง การแบ่งปันที่แท้จริงอย่างไรในกลุ่มดังกล่าว

13. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเริ่มต้นในวงจรถัด ๆ ของการวางแผน กระทำ สังเกต และการสะท้อนที่สามารถช่วยการกำหนดประเด็นความคิดและสมมติฐานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นจะสามารถระบุนคำถามที่ทรงพลังมากกว่า สำหรับความก้าวหน้าในงานที่ตนเองทำอยู่

14 การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเริ่มต้นในวงจรถัด ๆ ของผู้ประสานความร่วมมือแต่ขยายกว้างขึ้นในชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมและผู้ที่เกี่ยวข้องจะมีผลของคำถามจากการปฏิบัติการ

15. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมต้องการผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างบันทึกเกี่ยวกับการปรับปรุงของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มดังกล่าว

16. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมต้องการให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วมให้ผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานสังคม หรือการศึกษาแก่ผู้อื่น เพราะว่ากลุ่มผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมสามารถแสดงหลักฐานที่เขารวบรวมได้ และสามารถสะท้อนอย่างวิพากษ์ว่าสิ่งที่พวกเขาทั้งหลายได้กระทำไปจะช่วยให้พวกเขาเองในการสร้างสรรค์ การพัฒนา ทดสอบ และตรวจสอบอย่างสมเหตุสมผล สำหรับสิ่งที่

พวกเขากำลังกระทำการ มีการพัฒนาเหตุผลดังกล่าว ทำให้เขาสามารถสอบถามผู้อื่นอย่างมีเหตุผลว่า บุคคลอื่นตัดสินการปฏิบัติของพวกเขาในรูปแบบทฤษฎีของพวกเขาเอง และหลักฐานที่สะท้อนโดยพวกเขาเองนั้นเป็นอย่างไร

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2552 อ้างถึงใน บงกชพร กรุดนาค 2555 : 34) ได้กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมีหลักการสำคัญดังนี้

1. หลักความเสมอภาค กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีความเท่าเทียมกันของแต่ละฝ่าย นักวิจัยไม่ใช่ผู้นำหรือผู้ชี้แนะให้กับกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่ผู้ตามหรือปฏิบัติตาม นักวิจัยทุกประเด็นเสมอไป ทั้งสองฝ่ายต่างมีความเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน

2. หลักการเรียนรู้ นักวิจัยควรเปิดใจให้รับข้อเสนอแนะและความรู้ความสามารถของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยต้องพร้อมที่จะรับการปรับเปลี่ยนตนเอง มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งนักวิจัยไม่ใช่เป็นฝ่ายให้เท่านั้นแต่ต้องพร้อมที่จะเป็นฝ่ายรับด้วย

3. หลักอิสระทางความคิด การเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย มีอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ที่เป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งสามารถใช้วิจารณ์ในการวิเคราะห์วิจารณ์ได้

4. หลักการเคารพภูมิความรู้ ความรู้ของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเป็นพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ของกลุ่มดังกล่าวที่แตกต่างกันจากนักวิจัย เป็นสิ่งสำคัญที่นักวิจัยต้องให้ความเคารพให้เกียรติ

5. หลักความเป็นประชาธิปไตย การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการทำวิจัย ต้องใช้การแสดงความคิดเห็นและเคารพมติของเสียงส่วนใหญ่ ดังนั้นการประชุมปรึกษาหารือพูดคุยระหว่างนักวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งเป็นที่ต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาที่ทำการวิจัย

สมิธ (Smith, 1997 อ้างถึงใน วรรณดี สุทธิวรารกร 2557 : 50) ได้สรุปหลักการและกระบวนการของ PAR ได้ดังนี้

1. มุ่งไปสู่เสรีภาพ เสรีภาพคือความสำเร็จของการสร้างชุมชนและสังคมที่เท่าเทียมกัน เสรีภาพจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีความสมดุลของความยุติธรรม อิสรภาพและระบบนิเวศ

2. พื้นฐานของการปฏิบัติการวิจัยก่อให้เกิดวัฒนธรรมของการเห็นอกเห็นใจกัน สมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้จะดูแลซึ่งกันและกัน และสร้างความผูกพันที่เข้มแข็งในท่ามกลางการร่วมทุกข์ร่วมสุขในการต่อสู้เพื่อสิ่งที่ดีกว่า เรื่องราว ประสบการณ์ และค่านิยมจะถูกแบ่งปันหลอมรวมเป็นความรู้สึกร่วม ก่อให้เกิดสายใยของความเชื่อมโยงความรู้สึกและการปฏิบัติร่วมกัน และความรู้สึกของการเป็นชุมชนเดียวกัน

3. การมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติ และสะท้อนผลเป็นกระบวนการที่มีชีวิต ชับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่เปิดดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการตัดสินใจหรือ กำหนดเวลาที่แน่นอนล่วงหน้า ไม่มีการกำหนดคำถามหรือความสัมพันธ์ที่แน่นอน แต่กลุ่มจะมี ลักษณะเฉพาะตัวในกระบวนการขับเคลื่อนกลุ่มคนจะมีสถานะเหมือนสมาชิกของชุมชนแห่งการ เรียนรู้ จะมีการศึกษา สืบค้น วิเคราะห์ข้อมูลและให้การศึกษาแก่กันและกัน มีการลงมือปฏิบัติเพื่อ การแก้ไขปัญหา หรือเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ไปสู่สิ่งที่ดีกว่า มีการสะท้อนผล และกลับไปปรับปรุง การปฏิบัติหลาย ๆ ครั้ง มีการทบทวนความรู้ก่อนหมุนวนไปยังจุดเรียนรู้ใหม่ ๆ บนพื้นฐานการปฏิบัติ มีการพูดคุย อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกของชุมชนร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ เป้าหมายและ หนทางที่จะก้าวไปถึง ลงมือปฏิบัติ และตรวจสอบผลการปฏิบัติ พร้อม ๆ กับการเติบโตของ ประสบการณ์ทางปัญญาและวัฒนธรรมของการเรียนรู้

4. สร้างคุณค่าจากสิ่งที่บุคคลเรียนรู้และสิ่งที่เชื่อ โดยเริ่มต้นสร้างจากความจริงใน ปัจจุบัน สมาชิกของชุมชนตระหนักรู้ในความสำคัญของสภาพสิ่งในปัจจุบัน ในประวัติศาสตร์ รวมทั้ง รื้อฟื้นกอบกู้คุณงามความดีที่เคยมีมาในอดีตเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ สืบค้นสภาพการณ์และ โครงสร้างทางสังคมในปัจจุบันและหมายรวมไปถึงอนาคต

5. การเก็บข้อมูลจากการสำรวจและการปฏิบัติ กลุ่มคนที่มาทำงานร่วมกันต้องการ ความรู้สึกที่แข็งแกร่ง มีการตั้งคำถาม วิวาทะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีคำถามหลักสำคัญที่นำไปสู่การ ขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงนี้จะสนับสนุนการ เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างมากกว่าเพียงเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม

6. ผลิตความรู้ใหม่ด้วยจิตสำนึก สมาชิกกลุ่มที่อยู่ในเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง การร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางประสบการณ์ของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ร่วมกันค้นหาสิ่งใหม่ที่มาจากความเข้าใจที่ลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการที่หลากหลายซึ่งสมาชิกกลุ่มร่วมกัน รังสรรค์ขึ้น สิ่งเหล่านี้มีความหมายต่อการแจ่มแจ้งความรู้ ปัญหาที่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการกลุ่ม จะ เป็นมูลเหตุนำไปสู่การค้นหาเทคนิคต่าง ๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

ดังนั้น โดยสรุป หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ เป็น 2 หลักใหญ่ ๆ คือ 1) หลักของความเสมอภาค ทั้งนักวิจัยและผู้ที่มีส่วนร่วม ต่างมีความ เสมอภาคต่อกัน สามารถเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี 2) หลักของการให้เกียรติและเคารพใน ความคิดของสมาชิกทุกคน ไม่ว่าจะแก่นักวิจัย หรือบุคคลที่มาเข้าร่วมก็ตาม และ 3) หลัก ประชาธิปไตย เพราะเมื่อมีคนจำนวนมากมาทำงานในโครงการหนึ่งร่วมกัน ย่อมต้องมีการแสดงความคิดเห็นและลงมติ จึงต้องอาศัยหลักการนี้เข้ามาช่วยในการตัดสินใจเสมอโดยไม่ลำเอียง

ขั้นตอนในการดำเนินงานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนในการดำเนินงานในการทำวิจัยหลายประการ ตามที่เมื่อนักวิชาการกล่าวไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประสาธต์ เถียงเฉลิม (2556 อ้างถึงใน ปฏิญญา สังขพันธ์ 2560 : 50) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. พิจารณาความเป็นไปได้และความเหมาะสมที่จะใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบประยุกต์ของการค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นระบบ ผู้วิจัยยอรรดชัยเพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงานของผู้วิจัยหรือในชุมชนของผู้วิจัย การทำวิจัยดังกล่าวต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบทางเลือกที่หลากหลาย กระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการดังกล่าวเป็นไปได้ด้วยดีเมื่อผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยนั้นและเป็นผู้ที่สามารถมาร่วมในโครงการวิจัยได้

2. ระบุปัญหาที่จะศึกษา เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ ปัญหาต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวต้องเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติการที่ผู้วิจัยเผชิญอยู่ ต้องพิจารณาถึงประเด็นปัญหาที่จำเป็นต่อการค้นคว้าด้วยกระบวนการการไตร่ตรองที่ดีโดยบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเขียนเป็นลักษณะคำถามที่ต้องการค้นคว้าหาคำตอบ

3. ระบุแหล่งที่จะช่วยกำหนดปัญหา การศึกษาจากแหล่งค้นคว้าที่หลากหลายจะช่วยให้การศึกษาปัญหา การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแบบแผนปฏิบัติหรือการสอบถามเพื่อนร่วมงาน หรือการเข้าร่วมทีมทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยหรือผู้ที่มีความรู้ในชุมชน หรือศึกษากับบุคคลที่เคยทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมาก่อนก็สามารถช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

4. ระบุข้อมูลที่ต้องการ ผู้วิจัยต้องตัดสินใจว่าใครจะสามารถให้ข้อมูลกับท่านได้ กลุ่มเป้าหมายก็คนที่จะทำการศึกษา วิธีการเข้าถึงข้อมูล ความกลมกลืนและการสนับสนุนที่ผู้วิจัยคาดหวังจากผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลชนิดใดที่ผู้วิจัยต้องการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพหรือทั้ง 2 รูปแบบ

5. การนำข้อมูลมาใช้ การรวบรวมข้อมูลจะต้องใช้เวลามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้วิจัยเก็บข้อมูลมาจากหลายแหล่ง รวมถึงทีมงานอาจมีเวลาจำกัดในการที่จะดำเนินการตามแผนการเก็บข้อมูล หรือการสัมภาษณ์ทั้งหมด ความถูกต้องของข้อมูลที่บันทึกรวบรวมมา การนำข้อมูลมาแยกเป็นประเภท การระบุกำหนดประเภทข้อมูล การวิเคราะห์ประเภทข้อมูล และรวมถึงการพิจารณาคุณภาพของข้อมูลที่ได้มาเป็นสิ่งสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง หรือขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข้อมูล อาจจะใช้วิธีเปรียบเทียบข้อมูลกลุ่มย่อยหรือศึกษาความสัมพันธ์ในหลายๆตัวแปรก็ได้ แต่โดยทั่วไปการใช้สถิติเชิงบรรยายก็ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้ว สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล สิ่งสำคัญคือการจัดการกับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนปฏิบัติการต่อไป

7. การวางแผนปฏิบัติการ แผนปฏิบัติการอาจเป็นข้อความที่เขียนไว้แบบไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่จะต้องนำไปใช้ หรือเป็นแผนปฏิบัติการที่มีวิธีการหลากหลายในการจัดการกับปัญหา รวมถึงการแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้มากับกลุ่มทีมงาน แผลหน้าเขียนไว้อย่างเป็นทางการหรือทำเป็นเพียงเขาโครงกว้างๆ พัฒนาขึ้นมาจากความร่วมมือของนักการศึกษาหรือผู้ทำวิจัยเองก็ได้

8. การนำแผนปฏิบัติการไปใช้และการตรวจสอบ การวิจัยเชิงปฏิบัติการหลายโครงการ พยายามในการที่จะแก้ไขปัญหาคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องย้อนกลับไปดูคำถามของการวิจัยที่ท่านต้องการหาคำตอบโดยเปรียบเทียบกับผลการวิจัยที่เกิดขึ้นนั้น ต้องไตร่ตรองสิ่งที่ได้เรียนรู้มาจากการนำไปปฏิบัติและแบ่งปันข้อค้นพบกับผู้อื่น

ปฏิญญา สังขนันท์ (2560 : 53) ได้สรุปไว้ว่า ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนในการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนก่อนดำเนินการวิจัย ซึ่งจะดำเนินการ ทำการสำรวจพื้นที่เป้าหมายและเก็บข้อมูลเบื้องต้น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
2. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย มีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน การพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของการดำเนินการพัฒนาตามแผนงาน การปฏิบัติตามแผนงาน และต่อจากนั้นผู้วิจัยติดตามการรายงานและประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขในกรณีหากมีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น

ดังนั้นโดยสรุป เราสามารถแบ่งขั้นตอนของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนก่อนการดำเนินการทำวิจัย เป็นขั้นตอนที่ใช้ในการสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์แหล่งที่มาของข้อมูล รวมถึงการเก็บข้อมูลเบื้องต้น และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 2) ขั้นตอนดำเนินการทำวิจัย เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยลงมือเก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน และ 3) การประเมินผลและตรวจสอบ เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยต้องนำผลการปฏิบัติและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มา มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและแบ่งปันข้อค้นพบต่าง ๆ กับผู้อื่นได้

สาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

กระทรวงศึกษาธิการ (2560ก : 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์จัดเป็น 3 สาระ ได้แก่ จำนวนและพีชคณิต การวัดและเรขาคณิต และสถิติและความน่าจะเป็น ดังนี้

- **จำนวนและพีชคณิต** เรียนรู้เกี่ยวกับ ระบบจำนวนจริง สมบัติเกี่ยวกับจำนวนจริง อัตราส่วน ร้อยละ การประมาณค่า การแก้ปัญหาเกี่ยวกับจำนวน การใช้จำนวนในชีวิตจริง แบบรูป ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน เซต ตรรกศาสตร์ นิพจน์ เอกนาม พหุนาม สมการ ระบบสมการ อสมการ กราฟ ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ลำดับและอนุกรม และการนำความรู้เกี่ยวกับจำนวนและพีชคณิตไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

- **การวัดและเรขาคณิต** เรียนรู้เกี่ยวกับ ความยาว ระยะทาง น้ำหนัก พื้นที่ ปริมาตรและความจุ เงินและเวลา หน่วยวัดระบบต่าง ๆ การคาดคะเนเกี่ยวกับการวัด อัตราส่วนตรีโกณมิติ รูปเรขาคณิตและสมบัติของรูปเรขาคณิต การนิยามภาพ แบบจำลองทางเรขาคณิต ทฤษฎีบททางเรขาคณิต การแปลงทางเรขาคณิตในเรื่อง การเลื่อนขนาน การสะท้อน การหมุน และการนำความรู้เกี่ยวกับการวัดและเรขาคณิตไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

- **สถิติและความน่าจะเป็น** เรียนรู้เกี่ยวกับ การตั้งคำถามทางสถิติ การเก็บรวบรวมข้อมูล การคำนวณค่าสถิติ การนำเสนอและแปลผลสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ หลักการนับเบื้องต้น ความน่าจะเป็น การใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นในการอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ และช่วยในการตัดสินใจ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560)

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีดังนี้

สาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิต

มาตรฐาน ค 1.1 เข้าใจความหลากหลายของการแสดงจำนวน ระบบจำนวน การดำเนินการของจำนวน ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ สมบัติของการดำเนินการ และนำไปใช้

มาตรฐาน ค 1.2 เข้าใจและวิเคราะห์แบบรูปและความสัมพันธ์ ฟังก์ชัน ลำดับและอนุกรม และนำไปใช้

มาตรฐาน ค 1.3 ใช้นิพจน์ สมการและอสมการ อธิบายความสัมพันธ์หรือช่วยแก้ปัญหาที่กำหนดให้

สาระที่ 2 การวัดและเรขาคณิต

มาตรฐาน ค 2.1 เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัด และนำไปใช้

มาตรฐาน ค 2.2 เข้าใจและวิเคราะห์รูปเรขาคณิต สมบัติของรูปเรขาคณิต ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตและทฤษฎีบททางเรขาคณิต และนำไปใช้

สาระที่ 3 สถิติและความน่าจะเป็น

มาตรฐาน ค 3.1 เข้าใจกระบวนการทางสถิติและใช้ความรู้ทางสถิติในการแก้ปัญหา

มาตรฐาน ค 3.2 เข้าใจหลักการนับเบื้องต้นความน่าจะเป็นและนำไปใช้

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

กระทรวงศึกษาธิการ (2560ก : 5 – 6) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ และแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับระดับชั้น โดยกำหนดสาระสำคัญ ดังนี้

- **วิทยาศาสตร์ชีวภาพ** เรียนรู้เกี่ยวกับ ชีวิตในสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ การดำรงชีวิตของพืช พันธุกรรม ความหลากหลายทางชีวภาพ และวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต

- **วิทยาศาสตร์กายภาพ** เรียนรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติของสาร การเปลี่ยนแปลงของสารการเคลื่อนที่ พลังงาน และคลื่น

- **วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ** เรียนรู้เกี่ยวกับ องค์ประกอบของเอกภพ ปฏิสัมพันธ์ภายในระบบสุริยะ เทคโนโลยีอวกาศ ระบบโลก การเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยา กระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ และผลต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

- **เทคโนโลยี**
การออกแบบและเทคโนโลยี เรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ใช้ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม

วิทยาการคำนวณ เรียนรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงคำนวณ การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ในการแก้ปัญหาที่พบในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560)**

กระทรวงศึกษาธิการ (2560ข : 30 – 31) ได้กล่าวถึงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 วิทยาศาสตร์ชีวภาพ

- มาตรฐาน ว 1.1 เข้าใจความหลากหลายของระบบนิเวศความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งไม่มีชีวิตกับสิ่งมีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศการถ่ายทอดพลังงานการเปลี่ยนแปลงแทนที่ในระบบนิเวศ ความหมายของประชากร ปัญหาและผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- มาตรฐาน ว 1.2 เข้าใจสมบัติของสิ่งมีชีวิตหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตการลำเลียงสารเข้าและออกจากเซลล์ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสัตว์และมนุษย์ที่ทำงานสัมพันธ์กันความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ของพืชที่ทำงานสัมพันธ์กันรวมทั้งนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- มาตรฐาน ว 1.3 เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมสารพันธุกรรมการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมที่มีผลต่อสิ่งมีชีวิตความหลากหลายทางชีวภาพและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตรวมทั้งนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ

- มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสมบัติของสสารองค์ประกอบของสสารความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสสารกับโครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาคหลักและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสารการเกิดสารละลายและการเกิดปฏิกิริยาเคมี
- มาตรฐาน ว 2.2 เข้าใจธรรมชาติของแรงในชีวิตประจำวันผลของแรงที่กระทำต่อวัตถุลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ของวัตถุรวมทั้งนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- มาตรฐาน ว 2.3 เข้าใจความหมายของพลังงานการเปลี่ยนแปลงและการถ่ายโอนพลังงานปฏิสัมพันธ์ระหว่างสสารและพลังงานพลังงานในชีวิตประจำวันธรรมชาติของคลื่นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเสียง แสง และคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้ารวมทั้งนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 3 วิทยาศาสตร์ โลก และอวกาศ

- มาตรฐาน ว 3.1 เข้าใจองค์ประกอบลักษณะกระบวนการเกิดและวิวัฒนาการของเอกภพกาแล็กซี ดาวฤกษ์และระบบสุริยะรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ภายในระบบสุริยะที่ส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอวกาศ
- มาตรฐาน ว 3.2 เข้าใจองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของระบบโลกกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในโลกและบนผิวโลกธรณีพิบัติภัยกระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศและภูมิอากาศโลกรวมทั้งผลต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 4 เทคโนโลยี

มาตรฐาน ว 4.1 เข้าใจแนวคิดหลักของเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วใช้ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 4.2 เข้าใจและใช้แนวคิดเชิงคำนวณในการแก้ปัญหาที่พบในชีวิตจริงอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนรู้การทำงานและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทันและมีจริยธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551ข : 1 – 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

- **ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

- **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

- **เศรษฐศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

- **ภูมิศาสตร์** ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

**สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551ช : 2 – 3) ได้กล่าวถึงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน และกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551ก : 1 – 3) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เน้นการปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงาน เพื่อให้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

- การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดกา ร ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการ

แสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึก ในการใช้
พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อ
พัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

บริบทตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

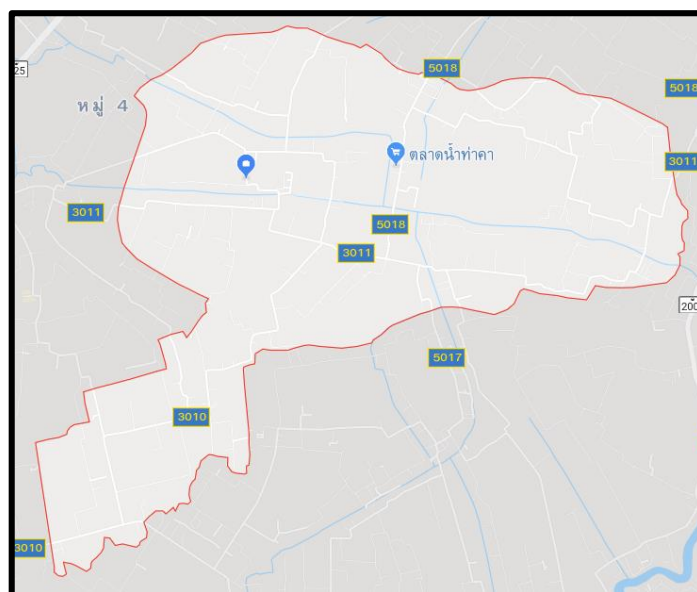
สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

ประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ ดั่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมา

ตำบลท่าคา ประวัติมาจากตลาดน้ำท่าคา แต่เดิมเรียกว่าตลาดนัดท่าคา ซึ่งทำการค้าขายอยู่ที่ท่านบท่าคา หมู่ที่ 5 ตำบลท่าคา โดยพ่อค้าแม่ค้าชาวท่าคาและตำบลใกล้เคียงซึ่งอยู่ในอำเภอมักพวา และอำเภอบางคนที และบางส่วนจะมาจากทางราชบุรี จะพายเรือนำสินค้าทางการเกษตรมายังท่านบท่าคา และฝั่งอำเภอมืองก็จะนำสินค้าจำพวกอาหารทะเลมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันบนท่านบท่าคา ซึ่งจะนัดกันในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ, 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ (โดยเฉพาะถ้านัดใดตรงกับวันเสาร์อาทิตย์ก็จะมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ) โดยเหตุผลที่นัดกันแบบนี้เพราะจะได้ไม่ซ้ำกับนัดใกล้เคียง เช่น นัดบางจาก นัดบางน้อย นัดบางนกแขวก เป็นต้น แต่เนื่องจากมีบางคนมาดักซื้อสินค้าระหว่างทางเพื่อนำไปจำหน่ายต่อ จึงทำให้มีการถอยร่นลงมาจนถึงที่อยู่ปัจจุบัน ซึ่งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และเปลี่ยนชื่อเรียกเป็นตลาดน้ำท่าคา ชาวตำบลท่าคาที่มีวิถีชีวิตการค้าขายทางเรือ แต่เดิมจะเป็นการทำอาชีพปลูกสวนยาจัด ปลูกหอมกระเทียม ปลูกผักกาดหอม เป็นต้น แต่เนื่องจากเมื่อถึงฤดูน้ำหลากทำให้เกิดน้ำท่วมบ่อยจึงทำให้ผันเปลี่ยนมา เป็นการปลูกมะพร้าวแบบยกร่องแทน ชาวท่าคาที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างธรรมชาติในพื้นที่อันร่มรื่น มีลำคลองร่องน้ำเป็นจำนวนมากไหลผ่าน มีน้ำขึ้น - น้ำลง วันละ 2 ครั้ง ตามการขึ้น - ลง ของน้ำทะเล ผู้คนอยู่ด้วยความรักความสามัคคี ส่วนใหญ่มาจากเชื้อสายเดียวกัน อยู่กันแบบเครือญาติ ดำเนินชีวิตเป็นแบบเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ

สภาพทั่วไป

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่ตั้ง

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าคา อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ว่าการอำเภออัมพวา ประมาณ 10 กิโลเมตร ตั้งอยู่ เลขที่ 30/2 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีระยะทางไปตามถนนสมุทรสงคราม – บางแพ จากทางแยกบางกระบือเลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร

เนื้อที่

ตำบลท่าคามีเนื้อที่ประมาณ 11.84 ตารางกิโลเมตร

ภูมิประเทศ

พื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำคลองไหลผ่านหลายสาย เช่น คลองท่าคา คลองศาลา และคลองวัดมณีสรณ์ เป็นต้น

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลจอมปลวก ตำบลดอนมะโนรา อำเภอบางคนที

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลคลองเขิน ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมืองฯ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบางกระบือ อำเภอบางคนที

มี 12 หมู่บ้าน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าคา โดยแยกพื้นที่การปกครอง

ตั้งนี้

ตารางที่ 2.2 แสดงชื่อหมู่บ้าน จำนวนประชากร และชื่อผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านที่ตำบลท่าคา

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน(หลัง)	ชื่อผู้นำ
		ชาย	หญิง	รวม		
1	บ้านคลองมะขวิด	86	98	184	55	นายอำนาจ แม่นจำรัส
2	บ้านคลองศาลา	244	263	507	169	นายเชิดศักดิ์ เทียมสมชาติ
3	บ้านคลองบ้านไต้	118	139	257	81	นายสุชาติ คเชนทร
4	บ้านคลองวัดมณีสรณ์	310	310	620	149	นายนิยม ลี้มกุล
5	บ้านคลองท่าคา	360	351	711	194	นางสมรวย รัตนเจริญ
6	บ้านคลองผู้ใหญ่ป้อ	289	320	609	159	นายบุญล้อม รัตนพิทักษ์
7	บ้านคลองพลับ	160	170	330	83	นายอนุสรณ์ โสภา
8	บ้านคลองตรง	224	326	550	137	นายสุคนธ์ ศรีโหร
9	บ้านปลายคลองตรง	247	229	467	137	นายธนากร เนตรสกุลณี
10	บ้านคลองบางกิ้ง	154	150	304	85	นายชลทยา ธรรมสวัสดิ์
11	บ้านคลองสวนทุ่ง	201	199	400	109	นายสินธ์ทอง อรุณราช
12	บ้านคลองชุดเจ๊ก	190	231	421	97	นายสมศักดิ์ เข้มกำเหนิด
รวม		2,685	2,823	5,508	1,542	

สภาพทางสังคม			
การศึกษา			
โรงเรียนประถมศึกษา	2	แห่ง	
โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	แห่ง	
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	แห่ง	
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	4	แห่ง	
สถาบันและองค์การทางศาสนา			
วัด	2	แห่ง	
ศาลเจ้า	2	แห่ง	
การบริการพื้นฐาน			
ด้านการคมนาคม / การจราจร			
1. ถนน			
จำนวนถนนลูกรัง	19	สาย	
จำนวนถนนลาดยาง	11	สาย	
จำนวนถนนคอนกรีต	4	สาย	
จำนวนถนนอื่น ๆ	13	สาย	
2. สะพาน			
จำนวนสะพานคอนกรีต	21	แห่ง	
3. แหล่งน้ำ			
จำนวนห้วย / หนอง / คลอง / บึง	22	แห่ง/สาย	
จำนวนบ่อบาดาลสาธารณะ	16	แห่ง	
ด้านการประปา			
จำนวนครัวเรือนมีน้ำประปาใช้	1,542	ครัวเรือน	
จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีน้ำประปาใช้	0	ครัวเรือน	
ด้านไฟฟ้า			
จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้	1,513	ครัวเรือน	
จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้	29	ครัวเรือน	
การสาธารณสุข			
สถานอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน	2	แห่ง	
อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำร้อยละ 100			
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน			
ป้อมตำรวจชุมชน	1	แห่ง	

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนมะพร้าว ทำน้ำตาลมะพร้าว และรับจ้างทั่วไป

หน่วยธุรกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

ตลาดนัด	4	แห่ง
กลุ่มอาชีพ	9	กลุ่ม
ปั้มน้ำมัน (หลอด)	6	แห่ง
กลุ่มออมทรัพย์	12	แห่ง
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	3	กลุ่ม

มวลชนจัดตั้ง

ลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น	200	คน
อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) 2 รุ่น	62	คน
อาสาสมัครตำรวจชุมชน 1 รุ่น	12	คน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภาพ ฤทธิมหา (2550 : 75 – 89) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นานาชาติพื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่นนานาชาติพื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมและองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน 2) นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นานาชาติพื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามที่พัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 79.77 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นานาชาติพื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามที่พัฒนาขึ้น มีทักษะการปฏิบัตินานาชาติพื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามเฉลี่ยร้อยละ 82.16

เกษมศรี สมสาร (2553 : 95 – 103) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 86.05 / 85.11 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80 ที่ตั้งไว้ และ 2) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ไพโรจน์ คำเอี่ยม (2553 : 149 – 165) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 2) หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 90.05/90.25 และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ . 01

มัทนีญา บัวชื่น (2553 : 145 – 155) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มี 4 ประเภท คือ (1) การแปรรูปอาหารทะเลโดยใช้ความร้อน (2) การแปรรูปอาหารทะเลโดยการตากแห้ง (3) การแปรรูปอาหารทะเลโดยการหมักดอง และ (4) การแปรรูปอาหารทะเลโดยใช้ความเย็น 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล ประกอบด้วยโครงสร้างหลักสูตร สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 1 บริบทชุมชนตำบลปากทะเล และหน่วยที่ 2 การแปรรูปอาหารทะเลและคุณธรรมในการประกอบ

อาชีพ ผลการทดลองใช้หลักสูตร นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรู้สึกรักท้องถิ่น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการประเมินหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความเห็นว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และ 3) การจัดทำคลังแหล่งการเรียนรู้การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้ 36 แหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ หมู่ที่ 1 มี 21 แหล่งการเรียนรู้ หมู่ที่ 2 มี 3 แหล่งการเรียนรู้ หมู่ที่ 3 มี 8 แหล่งการเรียนรู้ และหมู่ที่ 4 มี 4 แหล่งการเรียนรู้

วันดี จุพานิชย์ (2553 : 141 – 150) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท่องเที่ยวเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท่องเที่ยวเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า สถานศึกษาและชุมชนในท้องถิ่น มีนโยบายให้เยาวชนในท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีความรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองแก่งคอยให้กับชาวต่างประเทศ การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรพบว่า หลักสูตรท่องเที่ยวเมืองแก่งคอยมีความเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้ความรู้พร้อมกับฝึกปฏิบัติจริง 2) การพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท่องเที่ยวเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรีประกอบด้วย ความสำคัญ หลักการ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา โครงสร้างหลักสูตร คุณภาพของผู้เรียน แนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล โดยเนื้อหาของหลักสูตรแบ่งเป็นภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติและกิจกรรม ซึ่งมีแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 10 แผน ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตร พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนรู้ 3) การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้หลักสูตร ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสนุกสนาน ใช้ภาษาอังกฤษในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอแก่งคอยให้กับชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท่องเที่ยวเมืองแก่งคอย หลังใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านการประเมินทักษะการสื่อสารทางภาษา พบว่า นักเรียนมีทักษะการสื่อสารทางภาษา ดังนี้ ทักษะการฟังร้อยละ 77.65 ทักษะการพูดร้อยละ 85.65 ทักษะการอ่านร้อยละ 71.56 และทักษะการเขียนร้อยละ 70.61 ซึ่งถือว่าทักษะการสื่อสารทางภาษาอยู่ในระดับดี ส่วนด้านเจตคติต่อการเรียนรู้ต่อหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับมาก เนื้อหาสาระในหลักสูตรมีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยกับนักเรียนมีความเห็นว่า ควรปรับปรุงระยะเวลาในการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเนื้อหา

ชูชัย มีนุช (2555 : 97 – 124) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ตาลโตนดที่บ้านไร่กร่าง ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ เรื่อง ตาลโตนดที่บ้านไร่กร่าง ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี คือพันธุ์ของตาลโตนด แบ่งออกเป็น 3 พันธุ์ คือ ตาลพันธุ์ไข่

ตาลพันธุ์หม้อ และตาลพันธุ์ลูกผสม จำนวนต้นตาลเพศผู้ 535 ต้น เพศเมีย 883 ต้น ไม่ทราบเพศ 117 ต้น และการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านไร่กร่างแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด ได้แก่ การทำน้ำตาลโตนด จำนวน 5 ครัวเรือน การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 59 ครัวเรือน และการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวันได้แก่ การใช้ประโยชน์จากปลีตาล ใบตาลอ่อน ใบแก่ ลำต้น ก้านใบตาล กาบตาล กระดองโตนดทะเลลาย โตนด กาบมะร่าย กระโปรงตาล และเปลือกโตนด และ 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องตาลโตนดที่บ้านไร่กร่าง ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร สารการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จำนวน 2 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 บริบทชุมชนบ้านไร่กร่าง และหน่วยที่ 2 การทำผลิตภัณฑ์จากผลตาลโตนดและคุณธรรมในการประกอบอาชีพ ผลการทดลองใช้หลักสูตรนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 27.50 ผลการประเมินหลักสูตรจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งมีความเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้คือผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องตาลโตนดที่บ้านไร่กร่างกับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับตาลโตนดมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

อำนาจ สัมพันธ์ (2556 : 79 – 88) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องหญ้าแฝกที่บ้านห้วยโสก ตามแนวพระราชดำริ โดยใช้รูปแบบสวิปปา ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนครสวรรค์บ้านห้วยโสก สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง หญ้าแฝกที่บ้านห้วยโสก คือ (1) ลักษณะพันธุ์หญ้าแฝกที่บ้านห้วยโสก แบ่ง 2 ชนิด คือหญ้าแฝกลุ่มพันธุ์สุราษฎร์ และหญ้าแฝกดอนพันธุ์ประจวบคีรีขันธ์ (2) การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกที่บ้านห้วยโสก แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (2.1) ต้นและใบหญ้าแฝกใช้เป็นพืชคลุมดินและปุ๋ย (2.2) หญ้าแฝกช่วยการอนุรักษ์ดินและน้ำป้องกันน้ำท่วม และ (2.3) ใบหญ้าแฝกอ่อนใช้เป็นอาหารวัว และ 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหญ้าแฝก ประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร สารการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 1 รู้จักหญ้าแฝกที่บ้านห้วยโสก และหน่วยที่ 2 ปลูกหญ้าแฝกด้วยฝีมือเรา ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 36.00 ผลการประเมินหลักสูตรจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งมีความเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จ ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหญ้าแฝกที่บ้านห้วยโสกมาจัดการเรียนรู้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝกมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

กัญญา ระสิตานนท์ (2557 : 88 – 97) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การขยายพันธุ์ยางพาราโดยการตัดตา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านโนนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การขยายพันธุ์ยางพาราโดยการตัดตา มีคุณภาพความเหมาะสมระดับมาก 2) ผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละด้านดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 32.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.09 ค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.33 ผลการปฏิบัติงานการตัดตayangอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.54 ค่า

เบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.63 และความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.33

จักรพันธ์ ชันอุละ (2557 : 129 – 136) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเวียงพาน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเวียงพาน มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ในด้านการพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้และผลการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบริบทของโรงเรียน ในส่วนของโครงสร้างเวลา เนื้อหา มีความถูกต้องเหมาะสม และเนื้อหาเน้นทักษะกระบวนการ ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีที่ภาคภูมิใจ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจที่ดี เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย มีความเหมาะสมมากที่สุด ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย มีความเหมาะสมระดับมาก ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มี ประสิทธิภาพ 80.61/84.38 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนรู้โดยใช้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับจุด 05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จักรพันธ์ แต้มทอง (2558 : 127 – 132) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วยเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น และเอกสารประกอบการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น และ 2) คุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ พิจารณาได้ดังต่อไปนี้ 2.1 หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.24 / 83.75 2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภายหลังจากจัดการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย อยู่ในระดับมาก 2.4 ความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อของชาวกูย อยู่ในระดับมาก

สมพงษ์ ศรีฟอง (2558 : 124 – 132) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์เครื่องใช้จากเถาวัลย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง มีองค์ประกอบ ดังนี้ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อ / แหล่ง

เรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผลการประเมินหลักสูตรฉบับร่าง พบว่า มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของนักเรียน และ 2) ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง การประดิษฐ์เครื่องใช้จากแก้ววาล์ว หลังใช้หลักสูตร สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลงานการประดิษฐ์และทักษะการปฏิบัติกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

กิตติศักดิ์ คนแรงดี (2559 : 182 – 211) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง ผ้าทอไทยทรงดำในบริบทร่วมสมัยของจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องผ้าทอไทยทรงดำในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม ในปัจจุบันยังไม่มีหลักสูตรที่เป็นเนื้อหาเรื่องผ้าทอไทยทรงดำโดยตรง พบเพียงการเป็นเนื้อหาย่อยส่วนหนึ่งของหลักสูตรเท่านั้น ส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มักจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีระยะเวลาเรียนตั้งแต่ 20 – 40 ชั่วโมงต่อหลักสูตร 2) ด้านองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อนำไปใช้พัฒนาหลักสูตร จากการสำรวจความคิดเห็นและสัมภาษณ์ สามารถสรุปปัญหาและความต้องการได้ว่า ต้องการให้หลักสูตรเรื่องผ้าทอไทยทรงดำในบริบทร่วมสมัย สอนให้นักเรียนได้รู้จัก ใช้งานเป็นสร้างสรรค์ผลงานได้ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบร่วมสมัย และ 3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากการศึกษาสภาพและองค์ความรู้พื้นฐานจากข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโดยแบ่งเป็น 3 รายวิชาต่อเนื่อง ซึ่งมีจุดเน้นในแต่ละชั้นปีที่แตกต่างกันในรูปแบบ 3ส คือ สังสม สืบสาน และสร้างสรรค์ตามลำดับ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมในทุกมิติ โดยนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล และกำหนดให้จัดรูปแบบการเรียนให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย ด้านทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยจัดทำออกมาเป็นเอกสารหลักสูตร ผลจากการประเมินและรับรองหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ผลการนำกิจกรรมจากหลักสูตรไปทดลองใช้จากการสัมภาษณ์นักเรียนมีความพึงพอใจกับการทำกิจกรรม เนื่องจากมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตนเองโดยตรง จึงอยากรู้เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

ปฏิญา สังขนันท์ (2560 : 85 – 123) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง ของโรงเรียนวัดลาดเป้ง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม คือ (1) บริบทที่บ้านลาดเป้ง (2) มะพร้าวที่บ้านลาดเป้งมี 3 พันธุ์ คือพันธุ์สุริษาหรือพันธุ์สินหา พันธุ์สายบัว พันธุ์เทิงบ้อง ประโยชน์จากส่วนต่างๆของมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง ได้แก่ ยอดมะพร้าว น้ำหวานจากช่อดอกมะพร้าว เนื้อมะพร้าว กะลา เปลือก ใบมะพร้าวหรือหางมะพร้าว ก้านหางมะพร้าว ท้องมะพร้าว ลำต้นของมะพร้าว และ (3) ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้งได้แก่ น้ำตาลมะพร้าว เครื่องจักสานจากก้านหางมะพร้าว อาหารพื้นบ้านจากมะพร้าว และ 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง ของโรงเรียนวัดลาดเป้ง จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วยโครงสร้าง

หลักสูตร สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 6 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 บริบทบ้านลาดเป้ง หน่วยที่ 2 การทำน้ำตาลมะพร้าว ที่บ้านลาดเป้ง หน่วยที่ 3 การทำเครื่องจักสานจากก้านทางมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง หน่วยที่ 4 การทำอาหารพื้นบ้านจากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง หน่วยที่ 5 มารยาทในการทำงานกับครอบครัวและผู้อื่น หน่วยที่ 6 คุณธรรมในการประกอบอาชีพ ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 38.68 ผลการประเมินหลักสูตรจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้นำชุมชนควรส่งเสริมการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้งในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและนำไปใช้ในระดับชั้นอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้นักเรียนมีความรักในท้องถิ่นและนำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป